

Tebigat gizlin täsinlikleri bilen bizi haýran galdyrmagy bes etmeýär we soňky ýyllarda in gyzykly açyşlaryň biri agaçlaryň çylşyrymly aragatnaşyk ulgamydyr. Ýeke-täk ägirtler bolmakdan uzakda, agaçlar, diňe düşüniş başlaýan janly jemgyýetiň bir bölegi bolup durýar. Bu ýerasty ulgam, köplenç “Wood Wide Web” diýlip atlandyrylýar, agaçlaryň nädip aragatnaşyk saklaýandygyny, çeşmeleri paýlaşýandygyny we biri-birine goldaw berýändigini görkezýär.

Agaçlar, mikoriza diýlip atlandyrylýan kömelek sapaklarynyň giň ulgamy arkaly aragatnaşyk saklaýarlar. Bu kömelekler agaç kökleri bilen simbiotik gatnaşyklary emele getirip, olara iýmit we maglumat alyş-çalşyny üpjün edýär. Mysal üçin, agaç zyýankeşler tarapyndan hüjüm edilende, ol mikoriza ulgamy arkaly howsala signalyny iberip, goňşy agaçlary goraglaryny güýçlendirmäge iterip biler. Bu ajaýyp ulgam, tutuş tokaýyň saglygyny we durnuklylygyny saklamaga kömek edýär.

Maglumat paýlaşmakdan başga-da, agaçlar çeşme alyş-çalşyna hem gatnaşýarlar. Mikoriza ulgamy arkaly, agaçlar biri-birine uglerod, azot we fosfor ýaly zerur iýmitleri geçirip bilerler. Bu, esasan-da, ýeterlik gün şöhlesine ýa-da iýmitlere girip bilmeýän ýaş ýa-da gowşak agaçlar üçin peýdalydyr. Biri-birine goldaw bermek bilen, agaçlar tokaý ekosistemalarynyň umumy durnuklylygyny we öndürijiligini ýokarlandyrýarlar.

In soňky barlaglar, tokaý jemgyýetlerinde “ene agaçlaryň” ornuny hem ýüze çykardy. Bu has uly agaçlar, mikoriza ulgamynda merkezi merkezler hökmünde hereket edip, ýaş şahalara çeşmeleri paýlaýarlar we olara özlerini berkitmäge kömek edýärler. Ene agaçlar, tokaýlaryň dikeldilmeginde we durnuklylygynda möhüm rol oýnap, agaçlaryň täze nesilleriniň ösmegini üpjün edýärler.

Tokaýlaryň içindäki çylşyrymly gatnaşyklary düşünmek, gorag tagallalary üçin düýpli netijelere eýe. Bu ulgamlaryň ähmiýetini ykrar etmek bilen, tokaý ekosistemalaryny goramak we dikeltmek üçin has täsirli strategiýalary ösdürip bileris. Bu bilim, diňe bir agaçlary däl-de, eýsem olary goldaýan tutuş baglanyşykly jemgyýeti goramagyň zerurdygyny görkezýär.

Netijede, agaçlaryň gizlin durmuşlary, tebigata bolan adaty garaýyşlarymyza garşy durýan hyzmatdaşlyk we aragatnaşyk dünýäsini açýar.

Aýna ÇARYÝEWA

**S.A.Nyýazow adyndaky Türkmen oba hojalyk
uniwersitetiniň talyby**